

Грижите в ранна детска възраст: достъпност и качество на услугите

Кратък преглед

Въведение

Настоящият доклад се съсредоточава върху достъпа до и качеството на услугите за образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) — две измерения, които придобиха по-голяма значимост в политическата програма на Европа след Съобщението на Комисията от 2011 г. „Образование и грижи в ранна детска възраст: да осигурим за всички деца най-добрия старт в живота за утрешния свят“. По-конкретно в него са предоставени данни за елементите на условията на труд и обучение на работното място, които повишават качеството на образованието и увеличават грижите в ранна детска възраст; освен това в доклада се посочват примери за успешни практики във връзка с това услугите да придобият по-приобщаващ характер за деца в уязвимо положение. Систематичен преглед на проведените в Европа научни изследвания определя кои видове обучение и кои елементи от условията на труд оказват най-голямо влияние върху качеството на услугите. Този преглед представлява полезен инструмент за предоставяне на насоки относно политиката, тъй като в него се дава добра картина на обобщените резултати от различни проучвания. Що се отнася до достъпността на услугите, в доклада се описват добри практики, събрани под формата на проучвания на конкретни случаи, които са били оценени и които описват допълнителните ресурси за приобщаването към общите услуги за ОГРДВ на деца с увреждания или трудности при ученето или деца в неравностойно положение.

Контекст на политиката

Дълго време акцентът на равнище ЕС се поставяше върху наличието на места за ОГРДВ и върху значението на ОГРДВ за съчетаването на професионалния и личния живот, но през последното десетилетие качеството и ролята на ОГРДВ за постигането на социално приобщаване придобиват все по-голямо значение. В своето съобщение от 2011 г. Европейската комисия обръща внимание на положението на децата с увреждания, децата с трудности при ученето и децата в неравностойно положение, като потвърждава, че висококачествените ОГРДВ са от особена полза за тези групи и че ОГРДВ предоставят възможност за ранно откриване на трудности при ученето и предприемане на мерки в това отношение. По подобен начин в препоръката на

Европейската комисия „Инвестициите в децата — изход от порочния кръг на неравностойното положение“ се подчертава необходимостта от насоченост на политиките към децата, които са изложени на повишен риск поради неблагоприятното си в множество отношения положение, и се посочва, че ОГРДВ следва да бъдат с високо качество, приобщаващи и на достъпни цени, както и да бъдат адаптирани към нуждите на семействата. Настоящата работа на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) и Европейската комисия във връзка с качеството на ОГРДВ подчертава колко важно е работната ръка да бъде квалифицирана и мотивирана, както и необходимостта от полагане на повече усилия, с цел услугите да станат по-достъпни за децата в уязвимо положение.

Основни констатации

Ползи от продължаващото професионално развитие: Продължаващото професионално развитие играе основна роля както за подобряване на резултатите на децата, ползващи услугите за ОГРДВ, така и за това услугите да придобият по-приобщаващ характер. Проучванията, включени в по-ранен систематичен преглед на литература, възложен от Eurofound, показват, че обучението е по-ефективно, когато е включено в практиката на центровете за ОГРДВ — например провежда се на работното място, свързано е с практическите въпроси или включва индивидуална подготовка с помощта на наставник и/или дискусии с колеги. При курсове за обучение с продължителност до шест месеца наличието на компонент за обратна видеовръзка оказва положително въздействие върху усвояването на езика и развитието на познавателните способности на децата, както и върху компетенциите на специалистите по полагане на грижи и стимулиране на езиковите умения. Установено е, че дългосрочната педагогическа подкрепа за персонала, оказвана от специални наставници или педагогически съветници в групи за размисъл, повишава качеството на услугите за ОГРДВ за продължителен период от време. Освен това са налице доказателства за положителното й въздействие върху познавателните способности и социалните резултати на децата.

Обучение във връзка с приобщаването:

Обучението във връзка с приобщаването се съсредоточава върху това специалистите да бъдат обучени как да взаимодействат с децата, родителите и персонала от други организации (например ромски медиатори). Стимулите, предоставяни за провеждане на повече доброволни курсове за обучение, включват финансови стимули или издаване на някои видове сертификати в обхвата на по-широка рамка за обучение (например сертификат за лицензиран специалист). За да могат услугите да придобият по-приобщаващ характер за всички деца, акцентът се поставя върху това да се гарантира, че всички заинтересовани страни имат общо разбиране за понятието „приобщаване“.

Разлики в качеството на данните: Като цяло наличните данни във връзка с въздействието на условията на труд върху качеството на услугите за ОГРДВ са по-малко надеждни в сравнение с онези, които се получават от проучванията относно обучението. Тази липса на надеждност е проблем, тъй като е необходимо точно да се установи причинно-следствената връзка при комплексни мерки, каквито са ОГРДВ. Някои от пропуските, установени в рамките на научните изследвания, са въздействието на краткосрочните курсове за обучение, включени в практиките за ОГРДВ, в които липсва обратна видеовръзка и интеграция на курсовете в практиката за ОГРДВ, както и въздействието върху взаимодействията персонал—дете при дългосрочното обучение, включено в практиките чрез оказване на постоянна подкрепа на специалистите. Освен това изследванията са установили пропуск, свързан със запазване на ефектите от обучението за по-продължителен период от време.

Недостиг на подходящи проучвания: Въпреки че процесът на систематичен преглед включва търсене на проучвания във всичките 28 държави членки на ЕС и на всички официални езици на ЕС, статии с подходящ обхват и методическа структура и категоричност са открити само в 12 държави (Белгия, Хърватия, Дания, Германия, Ирландия, Италия, Нидерландия, Португалия, Швеция, Словения, Испания и Обединеното кралство).

Липса на надеждни оценки на практиките: По подобен начин, налице са няколко надеждни оценки (като избрани на произволен принцип контролирани изследвания или квазиекспериментални оценки) на практики за приобщаване към ОГРДВ, по-специално що се отнася до допълнителни ресурси за деца с трудности при ученето. Мненията на децата, които са крайните бенефициери на тези практики, често са част от оценките, които обикновено са съсредоточени върху мненията на специалистите и родителите. Малко под половината от проучванията на конкретни случаи са били подложени на независима оценка от външни оценители.

Насоки за политиката

- Обучението на работното място е по-ефективно, когато е интегрирано в практиките за ОГРДВ и включва някакъв вид елемент на обратна връзка. Обратната видеовръзка при обучението с

продължителност по-малка от шест месеца е доказала своята ефективност за подобряване на уменията на специалистите по полагане на грижи и стимулиране на езиковите умения. Тя също така има положително въздействие върху усвояването на езика и развитието на познавателните способности на децата.

- Необходими са по-надеждни научни доказателства за въздействието на условията на труд и приобщаващи практики.
- Добавената стойност на допълнителните ресурси при приобщаващите практики може да бъде увеличена чрез адаптиране на съществуващото обучение към различни аудитории (например промяна на курс за родители по такъв начин, че да отговаря на нуждите на специалистите) или чрез предлагане на ресурси за обучение онлайн. В някои случаи, за да вземат участие в проектите, за центровете за ОГРДВ е стимулиращ фактът, че те ще имат предимство при получаване на допълнително финансиране в бъдеще.
- Изграждането на партньорства между центровете за ОГРДВ и институции като неправителствени организации или институции за социални услуги подобрява приобщаването на децата в уязвимо положение.
- Участието на местните органи се възприема като съществено за осъществяване на промени, тъй като услугите за ОГРДВ сами по себе си не могат да осъществят промени самостоятелно (от гледна точка на привличането на финансиране и политическа подкрепа). Това участие също така дава възможност за непрекъснат обмен на обратна информация и взаимодействие между политиката и практиката. За изграждането на ефективни партньорства с други заинтересовани страни е важно да има общо разбиране за целите и за начините, по които да бъдат постигнати.
- Съвместните дейности за деца със специални потребности и други деца премахват стигматизирането, което може да бъде свързано със специални допълнителни ресурси.
- Разминаването между предоставянето на общи услуги и допълнителните мерки за подпомагане трябва да бъде ограничено, за да се постигне прехвърляемост и устойчивост на практиките. По-специално недостигът на квалифициран персонал за общите услуги за ОГРДВ представлява сериозна пречка за това услугите да придобият по-приобщаващ характер.

Допълнителна информация

Текстът на доклада „*Early childhood care: Accessibility and quality of services (Грижи в ранна детска възраст: достъпност и качество на услугите)* — може да се намери и на <http://www.eurofound.europa.eu/publications>

За повече информация можете да се свържете с Daniel Molinuevo, служител по изследванията, на адрес: dmo@eurofound.europa.eu.